

De la misiune la management

Între 25 și 27 februarie a avut loc, la Ilieni – Covasna, Întâlnirea Profesioniștilor de Teatru Maghiari din țară. Organizatori: Teatrul „Tamási Áron” din Sfântu Gheorghe, cu sprijinul Fundației Teatrale Laborfalvi Róza, Inspectoratul de Cultură al județului Covasna, Fundația Diaconică a Tineretului Creștin Ilieni. Au participat reprezentanți ai celor șase colective profesioniste de limbă maghiară din România, ai teatrelor de păpuși, ai Operei Maghiare din Cluj, Teatrului Experimental „Figura” din Gheorghieni, studenți, cadre didactice de la Academia de Teatru din Târgu Mureș, actori, regizori, scenografi, secretari literari; o prezență remarcabilă a avut presa scrisă, vorbită, ilustrată din țară, de peste hotare. Manifestarea a fost un prilej de dialog, de gândire și culpă în comun, de evaluare a celor întâmplate din 1990 încoace și mai cu seamă a perspectivei. Deschizând reuniunea, directorul colectivului maghiar din Sfântu Gheorghe a accentuat ideea necesității unui consiliu al oamenilor de meserie, menit să cerceteze starea fenomenului teatral maghiar din România, dând seamă despre bucurii și neazuri, chiar dacă, în privința celor din urmă, sfatul adunat ad-hoc nu a putut găsi remedii în atât de puținele ore petrecute împreună. Propunerile de subiecte pentru dezbateri au fost: a) contribuția teatrului la configurarea profilului specific al culturii maghiare („Există un primat al artisticului în raport cu funcția social-comunitară?”); b) constituirea Uniunii Teatrale Maghiare din România; c) tematica, modul de desfășurare a Colocviului Teatral al Minorităților – Sfântu Gheorghe, 1995; d) tehnica managementului teatral.

Problemele stringente au fost trecute în revistă mai ales în cadrul discuțiilor privind punctul 1, anume dacă se poate realiza un aliaj între funcția socială-formativă a teatrului și o gândire artistică ireproșabilă. Kovács Levente, decanul Academiei de Teatru din Târgu Mureș, a formulat câteva amare concluzii deprinse din experiența celor patru ani care au trecut din decembrie 1989, afirmând că starea de tranziție nu a adus și nu a produs o nouă calitate în spectacologia maghiară. Vorbitorul a pornit de la arhitectura clasică și consacrată a actului scenic, pomenind elementele necesare – textul, concepția regizorală-scenografică, producția și viziunea actoricească, funcționarea compartimentului tehnic. În context, a acuzat lipsa cvasitotală a pieselor noi, de dată recentă, absența așa-ziselor lucrări de sertar interzise de dictatură; totuși, a remarcat ivirea unor

foto: Barabás Zsolt

Bocsárdi Gabriella și Pálfay Tibor în Kasimir și Karoline de Ödön von Horváth, Teatrul „Tamási Áron” din Sf. Gheorghe (regia: Bocsárdi László)

spectacole cu un limbaj formal înnoit, semnificația unui moment de vârf – turneul Teatrului Maghiar din Cluj în Anglia, cu montarea lui Tompa Gábor *Cântăreața cheală* de Eugen Ionescu. Un capitol special al alocuțiunii sale l-a constituit prezentul și viitorul învățământului artistic, o pledoarie în sprijinul înființării unei secții de secretariat literar și a uneia de marionete, dată fiind lipsa acută de profesioniști în aceste domenii. A expus modalități rodnice de înființare și exploatare a modelelor de teatru alternativ – un exemplu îmbucurător funcționând bine la Satu Mare, chiar și în condițiile existenței, în același imobil, a secțiilor română și maghiară. „Acolo teatrul se vinde, se cumpără, sălile sunt pline” – a afirmat vorbitorul. În schimb, în Secuime teatrul nu mai are căutare. Tineretul, mai ales, pretinde un nou mod de elaborare–abordare, o nouă viziune asupra impactului educațional al actului teatral. Criticul Páll Árpád a subliniat că între caracterul specific minoritar și cerința valorii nu se instituie o antinomie; referindu-se la perioada actuală de tranziție, în care există o confuzie a valorilor, a remarcat că teatrul își poate îndeplini misiunea doar dacă își comunică mesajul într-un limbaj artistic accesibil, cu valențe pluriforme, în stare să inducă asociații de idei și conotații trainice. Kereskényi Sándor de la revista „Korunk” (Cluj) a susținut că teatrul nu trebuie să se degradeze într-un instrument al bătăliei politice, ajungând sluga politicii; de asemenea, nu e recomandabil să devină un adăpost al închistării sterile, un

refugiu pentru lipsa de talent și de pricepere. Mai mulți vorbitori au reamintit – cu oarecare nostalgie – că teatrul a menținut vie și trează, în vremuri grele, conștiința apartenenței la o naționalitate, învățând publicul să decodeze mesaje ce nu erau deloc pe placul politicii oficiale. Din motive lesne de înțeles, metacomunicarea de acest tip a sucombat, dar cu greu se ivește o altă formă de comunicare, specifică. Întrucât, a susținut, de pildă, Kovács András Ferenc de la revista „Látó” (Târgu-Mureș) schimbarea de sistem în profesii se lasă așteptată, nu există o concurență loială, nu se ia atitudine împotriva mediocrității, a manifestărilor de diletantism, a autoiluzionării în privința realei calități.

Rod al unei întregi dimineți de dezbateri. Uniunea Teatrală Maghiară din România (președinte: Gáspárik Attila, vicepreședinte: Kovács András Ferenc, secretar executiv: Zeno Fodor) s-a născut ca asociație profesională care, însă, nu-și propune să suplinească rostul unui sindicat în stare să apere drepturile și interesele lucrătorilor din teatru, ci mai cu seamă să găsească soluții specifice în această dificilă perioadă, caracterizată prin resurecția centralismului, prin reasezarea în funcții a foștilor activiști culturali, prin împiedicarea realei privatizări, prin promulgarea de legi coercitive.

În privința colocviului teatral al minorităților de la Sfântu Gheorghe, care se va organiza anul viitor, participanții și-au propus să caute o cale proprie și propice pentru a-i găsi un profil unic

și semnificativ, diferit de acela al întâlnirii anuale a colectivelor maghiare din diaspora, organizată la finele lunii mai, în fiecare an, la Kisvárdá (Ungaria). Există o voință fermă de a nu se renunța la această tradiție, mai ales că prima ediție (1978) a fost un miracol, fiind realizată în profida tuturor obstrucțiilor autorităților de atunci, înspăimântate de ideea unei manifestări culturale rezervate teatrului în limbile minorităților maghiară, germană, evreiască. Opiniile privind tematica unui astfel de colocvii au fost divergente dar complementare; s-au făcut numeroase propuneri, de la o Decadă a textelor clasice – de care este mare nevoie în această perioadă de eroziune a calității – la trecerea în revistă a spectacolelor pe texte ale marilor scriitori ardeleni din perioada interbelică, în mare parte încă nemontate (Áprily Lajos, Hunyady Sándor); de la instituirea unui necesar concurs pentru piesa de debut ori pentru cea scrisă special pentru acest prilej, la găsirea unor fonduri pentru ca actorii din toate teatrele de limbă maghiară să-și poată viziona, reciproc, spectacolele. Ideea predominantă a fost organizarea unei treceri în revistă având **caracter regional** prin aducerea unor spectacole invitate, propuse de o comisie specială de selecție, care să cunoască majoritatea reprezentațiilor de limbă maghiară din România și împrejurimi.

În ultima zi a avut loc o dezbatere – filosofică – pe tema utilizării judicioase a fondurilor (destul de precare) existente, a strategiei manageriale. Au ieșit la iveală marile necazuri: încetineala ori absența înprospătării dotărilor, modul defectuos de exploatare a resurselor umane producătoare de valori, obtuzitatea forurilor financiar-economice și de control ale statului, neacomodarea la cerințele unei proiectări riguroase, un soi de frică de ziua de mâine, proprie mai tuturor colectivelor, aflate în suferință din cauza lipsei nu doar a banilor ori utilajelor, dar și a regizorilor profesioniști, a scenografulor competenți, a actorilor etc. Diminuarea personalului artistic, din care o mare parte a emigrat, altă parte a dispărut, fără a putea fi înlocuit (din pricina lipsei de locuri la Academie până în 1989 – „rezultatul” se resimte acum în mod acut). Totuși, să consemnăm: anul acesta va absolvi Academia un număr sporit de actori (13); anul viitor vor absolvi primii trei tineri regizori.

După cele auzite la Ilieni nu putem decât spera ca abordarea serioasă, responsabilă a problemelor, de la misiune la management, să aducă ani mai buni pentru istoria de peste două secole a teatrului maghiar din Ardeal.

TEODOR SUGĂR

Cu Mihai Bica, directorul Teatrului „Radu Stanca” din Sibiu, despre „Cum să depășim complexul Iulian Vișa?”

□ **După decembrie '89, Iulian Vișa a reușit să propulseze Teatrul „Radu Stanca” în topul mișcării teatrale naționale. Ce înseamnă să fii director la Sibiu, astăzi, după acest eminent animator?**

■ Iulian Vișa făcea parte dintre oamenii de teatru împătimiti de profesiunea lor. Nu se mulțumea cu puțin, mereu încerca să ridice stacheta, forțând limitele. Lucra câte 16 ore pe zi. Un artist extrem de riguros, de exigent cu cei din jur. În lucrul cu actorii era neiertător. Pentru pregătirea spectacolelor *Cartoteca*, *Chang-Eng*, *Decameronul* a adus o coregrafă – care a rămas, de altfel, în teatru – pentru îmbunătățirea condiției fizice și a mobilității corporale a interpreților. L-am întâlnit în 1991, după reprezentația cu *Zoo-story*, am colaborat bine doi ani, până la trecerea lui brutală în neființă. În acest răstimp am învățat multe de la el. Îți impunea o stare de competiție cu tine însuși – să crești mereu, să ajungi cât mai sus cu putință. În acest sens, prezența lui ca regizor și animator a fost importantă pentru noi toți. Nu mi-a trecut niciodată prin cap că o să ajung să fiu director de teatru. Eram departe de Sibiu când se duceau tratativele în legătură cu numirea noului director, după moartea lui Vișa. Am fost pus în fața faptului împlinit, preluând o sarcină extrem de grea. Prin dispariția lui Iulian Vișa pierdeam în primul rând un regizor important. Teatrul rămăsese descoperit și la alte compartimente: câțiva actori au plecat, nu aveam scenograf, nu aveam regizori.

□ **Cum veți depăși „complexul Iulian Vișa”, care a tulburat echilibrul și armonia trupei?**

■ Când am primit această funcție, silit de împrejurări, am început să caut regizori doritori să vină să monteze la Sibiu. Perioada era ingrată – cei mai mulți aveau deja angajamente în teatre din țară sau străinătate. Venirea lui Dan Alecsandrescu de la Târgu-Mureș a fost primul semn de revitalizare. Reprezentațiile cu *Tabloul* de Eugen Ionescu și *Cameristele* de Genet au reinstaurat un climat artistic. Am continuat colaborarea cu tânărul regizor Nicolae Măndea, asistent la Academia de Teatru și Film. Ne-am înțeles foarte bine realizând împreună un *coupé* Mrožek-Havel. Așteptăm să vină Theodor Cristian Popescu și un student din anul IV al profesoarei Cătălina Buzoianu, Gabriel Martin.

De asemenea, ducem tratative cu Dan Micu. La secția germană, după Uli Hoch, care a pus în scenă *Dimetos* de Athol Fugard, a fost invitat din Germania Georg Maria Pauen, elev al lui Lecoque. El va regiza un spectacol-colaș cu texte de Kleist. Un alt proiect pe care l-am îmbrățișat este o reprezentație la Sibiu cu actori de origine germană din mai multe țări europene, reprezentație care va participa la Forumul Internațional al Teatrelor Germane. O problemă acută – nu numai la Sibiu, dar și în multe alte teatre din țară – este înprospătarea trupei cu actori tineri. Pentru ei am nevoie de locuințe. De aceea am apelat la primărie, la prefectură și avem promisiuni că se vor găsi soluții pentru această situație. Altfel, viața teatrului în viitor nu poate continua.

□ **Ați fost elevul profesoarei Olga Tudorache. Pentru actorul Mihai Bica, după absolvirea Academiei de Teatru și Film, cum au fost acești cinci ani petrecuți la Sibiu?**

■ Mă simt bine în acest burg medieval, iubesc împrejurimile Sibiului, unde m-am născut, îmi iubesc colegii din teatru. Acești cinci ani au însemnat Cain din *Jocul vieții și al morții*, Jerry și Peter din *Zoo-story*, Cléante și profesorul de filozofie din *Burghezul gentilom*, personajele din *Cartoteca* și *Chang-Eng*, eroii din *coupé*-ul Mrožek-Havel, rolurile din opt filme de lung-metraj. A fost bucuria lucrului în teatru cu Iulian Vișa, Valeriu Moisescu, Silviu Purcărete, Ion Cojar, Dan Alecsandrescu, Nicolae Măndea, Radu Băieșu.

Am învățat să fiu generos, să-mi respect colegii pe scenă, să nu le creez probleme, să fiu un spectator bun. Să nu mă mint și să nu mint publicul. Am în permanență nostalgia Academiei de Teatru. Nicăieri nu e mai bine ca acolo. Nu doar pentru că eram protejat. Există o stare de comuniune între oameni pe care n-am mai găsit-o. N-am să uit niciodată examenele de clasă în sălile mici, ticsite de spectatori. Ne mândream că suntem studenți, ne iubeam profesorii, îi respectam.

Cel mai mult mă frământă cum să creăm în Teatrul „Radu Stanca” un climat propice, deschis spre înțelegere și multă iubire. Cred că acesta este sensul testamentar al operei lui Iulian Vișa.

LUMLILA PATLANIOGLU